

Oikeusministeriö

OM 16.6.2026; VN/24190/2023

Sisäministeriön poliisiosaston lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rikoslain 12 ja 25 luvun muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Oikeusministeriö on pyytänyt sisäministeriön lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle rikoslain 12 ja 25 luvun muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutoksia rikoslakiin, poliisilakiin, kansalaisuuslakiin sekä sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annettuun lakiin. Esityksen keskeisenä tavoitteena on säätää rangaistavaksi kolme uutta tekoa: vahingollinen informaatiovaikuttaminen, materiaalsen tuen antaminen vakoilulle sekä vainoaminen tiedustelutarkoituksessa. Lisäksi esityksessä ehdotetaan poliisille ja Puolustusvoimille uusia toimivaltuuksia käyttää salaisia tiedonhankintakeinoja ja telekuuntelua näiden rikosten estämisessä ja paljastamisessa.

Lakiesitys on valmisteltu tammikuun 2025 ja helmikuun 2026 välisenä aikana oikeusministeriössä virkatyönä. Valmistelussa on tehty yhteistyötä suojelupoliisin kanssa.

Poliisiosasto pitää tärkeänä, että rikosoikeudellinen sääntely mahdollistaa tehokkaan puuttumisen vieraan valtion harjoittamaan tai sen hyväksi tapahtuvaan tiedustelu- ja vaikuttamistoimintaan jo ennen kuin toiminta aiheuttaa vakavaa vahinkoa Suomen turvallisuudelle tai muille keskeisille yhteiskunnallisille eduille. Poliisiosasto katsoo, että ehdotettu sääntely täydentää tarkoituksenmukaisella tavalla kansallista turvallisuutta koskevaa lainsäädäntökokonaisuutta sekä tiedustelu- ja rikostorjuntaviranomaisten käytettävissä olevia keinoja.

Kansainvälisen tilanteen heikkeneminen, maailmanpoliittisten jännitteiden kasvu sekä viime vuosien aseelliset konfliktit ovat lisänneet tarvetta arvioida kansallisen turvallisuuden suojaa koskevan lainsäädännön ajantasaisuutta. Rikosoikeudellisen sääntelyn tulee pysyä toimintaympäristön kehityksen mukana ja antaa viranomaisille tarkoituksenmukaiset keinot puuttua Suomen turvallisuutta vakavasti vaarantavaan toimintaan.

Muuttuneen kansainvälisen turvallisuus- ja toimintaympäristön vuoksi uuden, vakoilurikoksen tekemistä varten annettavaa materiaalista tukea koskevan rangaistussäännöksen säätäminen on perusteltua. Voimassa oleva rikoslainsäädäntö ei kaikilta osin mahdollista puuttumista sellaisiin tukitoimiin, jotka ovat osa vieraan valtion tiedustelutoimintaa, mutta jotka eivät vielä täytä avunantoa tai osallisuutta koskevien säännösten tunnusmerkistöä. Vieraan valtion toimija voi tiedustelutoimintansa edistämiseksi hyödyntää erilaisia verkostoja ja niiden kautta toimivia henkilöitä. Tällöin yksittäinen henkilö voi, osallistumatta varsinaiseen tiedonhankintaan, mahdollistaa tiedustelutoimintaa esimerkiksi luovuttamalla käyttöön tiloja, välineitä tai muuta toiminnan kannalta olennaista tukea. Ehdotettu kriminalisointi vahvistaa mahdollisuuksia puuttua tällaista toimintaa mahdollistavaan tukeen jo ennen varsinaisen vakoilurikoksen toteutumista tai sen yrittystä.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 26
00023 Valtioneuvosto

Kirkkokatu 12
Helsinki

0295 480 171
+358 295 480 171

kirjaamo.sm@gov.fi
www.intermin.fi

Poliisiosasto pitää tärkeänä, että uuden tunnusmerkistön soveltamisala on rajattu täsmällisesti ja ennakoitavasti nimenomaan vieraan valtion tiedustelutoiminnan tukemiseen. Samalla on perusteltua, että tiedon luovuttamiseen liittyvät teot arvioidaan edelleen ensisijaisesti voimassa olevien vakoilu-, turvallisuussalaisuuden paljastamista, virkasalaisuuden rikkomista ja tietosuojarikoksia koskevien säännösten perusteella silloin, kun niiden tunnusmerkistöt täyttyvät.

Vahingollista informaatiovaikuttamista koskeva kriminalisointi on kansallisen turvallisuuden näkökulmasta perusteltu. Vieraiden valtioiden organisoidut vaikuttamisoperaatiot voivat kohdistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, kriittiseen infrastruktuuriin sekä kansalaisten luottamukseen viranomaisia ja demokraattisia instituutioita kohtaan. Erityisesti turvallisuutta, poikkeusoloihin varautumista tai yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja koskevan tarkoituksellisesti totuudenvastaisen tiedon levittäminen vieraan valtion toimeksiannosta voi aiheuttaa merkittävää vahinkoa Suomen turvallisuudelle. Poliisiosasto pitää tärkeänä, että uuden rikoksen tunnusmerkistö säilyy käytännön soveltamisen kannalta riittävän täsmällisenä. Erityisesti vieraan valtion toimeksiantoa sekä teon tarkoitusta koskevien tunnusmerkistökiteijöiden tulee olla näytöteknisesti arvioitavissa siten, että rikoksen soveltamisala on ennakoitava eikä aiheuta epäselvyyttä suhteessa perustuslain 12 §:ssä turvattuun sananvapauteen. Samalla on tärkeää, ettei tunnusmerkistö muodostu käytännössä niin suppeaksi, että kaikkien vakavimpiinkaan vieraan valtion organisoimiin vaikuttamisoperaatioihin ei kyetä rikosoikeudellisesti puuttumaan.

Kriminalisoinnin tunnusmerkistö on rajattu koskemaan vain vakavimpia tapauksia. Rangaistavuuden edellytyksinä oleva vieraan valtion toimeksianto, tiedon totuudenvastaisuus sekä vaatimus siitä, että teko selvästi vaarantaa Suomen turvallisuutta tai muita yhteiskunnan keskeisiä toimintoja, muodostavat yhdessä oikeusturvaa turvaavat keskeiset rajaukset.

Poliisiosasto pitää myös pakolaisvakoilun kriminalisointia tässä turvallisuustilanteessa tarpeellisenä. Suomessa oleskelevien henkilöiden järjestelmällinen tarkkailu ja tietojen hankkiminen vieraan valtion käyttöön voivat vakavasti vaarantaa kohteiden henkilökohtaisen turvallisuuden sekä heikentää heidän mahdollisuuksiaan käyttää Suomessa turvattuja perus- ja ihmisoikeuksia, kuten sananvapautta, kokoontumisvapautta ja poliittisia osallistumisoikeuksia. Uusi säännös vahvistaa oikeussuojaa tilanteissa, joissa toiminta ei vielä täytä muiden rikosten tunnusmerkistöä mutta muodostaa osan vieraan valtion harjoittamaa painostus- tai tiedustelutoimintaa. Samalla ehdotettu sääntely täydentää voimassa olevaa rikoslainsäädäntöä tilanteissa, joissa toiminta ei vielä täytä esimerkiksi vainoamista, laiton uhkausta tai muuta rikosta koskevaa tunnusmerkistöä, mutta muodostaa osan vieraan valtion järjestelmällistä tiedustelu- tai painostustoimintaa. Sääntelyllä on merkitystä myös Suomessa oleskelevien ulkomaalaisten luottamuksen vahvistamisessa siihen, että he voivat käyttää Suomessa turvattuja perusoikeuksia ilman vieraan valtion painostusta.

Uusien rikostunnusmerkistöjen soveltamista on tuettava riittävällä viranomaisohjeistuksella ja koulutuksella. Erityisesti vieraan valtion toimeksiannon, tarkoitustahallisuuden ja näytötkynnyksen arviointi edellyttää käytännössä tiivistä yhteistyötä esitutkintaviranomaisten, Suojelupoliisin, syyttäjälaitoksen ja muiden turvallisuusviranomaisten välillä. Lisäksi on tärkeää huolehtia yhtenäisen valtakunnallisen soveltamiskäytännön muodostumisesta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että esitutkintaviranomaisilla ja syyttäjälaitoksella on yhtenäinen käsitys uusien rikostunnusmerkistöjen näytötaatiimuksista sekä niiden soveltamiskynnyksestä.

Ehdotettujen säännösten toimivuutta ja vaikutuksia tulee seurata niiden voimaantulon jälkeen. Huomiota tulee kiinnittää säännösten soveltamiskäytäntöihin, niiden vaikutuksiin vieraan valtion vaikuttamis- ja tiedustelutoiminnan torjunnassa sekä mahdolliseen tarpeeseen tarkentaa sääntelyä oikeuskäytännön perusteella. Seurannassa olisi perusteltua arvioida myös sitä, vastaavatko rikosten tunnusmerkistöt käytännössä niitä ilmiöitä, joihin sääntelyllä on tarkoitus puuttua. Yhtenäisen soveltamiskäytännön tukemiseksi olisi perusteltua laatia valtakunnallista ohjeistusta sekä seurata oikeuskäytännön muodostumista tiiviisti lain voimaantulon jälkeen.

Lakimuutosten merkittävimmät vaikutukset kohdistuvat esitutkinnan laatuun ja vaativuuteen, eivät niinkään mahdollisesti tutkittavien rikosten määrään. Esitutkinat nykyisessä toimintaympäristössä olisivat todennäköisesti harvinaisia, mutta tyypillisesti näytö- ja kansainvälisoikeudellisesti vaativia, ja ne edellyttäisivät tiivistä yhteistyötä erityisesti suojelupoliisin sekä kansainvälisten viranomaisten kanssa. Tutkinat tulevat edellyttämään tavanomaista enemmän digitaalisen todistusaineiston analysointia, kansainvälistä oikeusapua, tiedustelutiedon ja rikosprosessissa hyödynnettävän näytön yhteensovittamista sekä tiivistä yhteistyötä Suojelupoliisin kanssa. Lisäksi tutkinat voivat edellyttää tavanomaista laajempaa kansainvälistä viranomaisyhteistyötä sekä tiedustelutiedon hyödyntämiseen liittyvien menettelyllisten kysymysten arviointia rikosprosessissa.

Poliisiosasto pitää perusteltuna myös sitä, että ehdotettavat uudet rikokset lisätään poliisilain ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain mukaisten salaisten tiedonhankintakeinojen soveltamisalaan siltä osin kuin se on välttämätöntä rikosten estämiseksi,

paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Vieraan valtion tiedustelu- ja vaikuttamistoiminta on luonteeltaan peiteltyä, minkä vuoksi rikosten tehokas torjunta edellyttää käytettävissä olevien toimivaltuuksien vastaavan rikollisuuden vakavuutta ja toimintatapoja.

Kokonaisuutena poliisiosasto kannattaa esitystä ja arvioi sen parantavan Suomen kykyä ehkäistä ja torjua vieraiden valtioiden tiedustelu- ja vaikuttamistoimintaa.

Poliisijohtaja

Stefan Gerkman

Poliisitarkastaja

Juha Tuovinen

Jakelu

OM Oikeusministeriö

Tiedoksi

OM KRO Rikosoikeus, Venus Mahmood

VN/24190/2023-SM-21

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: